

ΑΝΑΔΥΟΜΕΝΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΦΩΝΟΛΟΓΙΚΗ ΕΝΗΜΕΡΟΤΗΤΑ
--

I. Ορισμοί

Ο αναδύομενος γραμματισμός αναφέρεται στην σταδιακή ανάπτυξη των δεξιοτήτων που είναι σχετικές με το γραπτό λόγο, στο πλαίσιο όμως ανάπτυξης του προφορικού λόγου. Η εξέλιξη του εξαρτάται από την ανάπτυξη του προφορικού λόγου του παιδιού καθώς και από τις εμπειρίες γραμματισμού του. Με τον τελευταίο όρο εννοούμε την ενημερότητα του παιδιού για τα έντυπα, το γραπτό λόγο των βιβλίων, για την έννοια της λέξης, για τη δομή μιας ιστορίας, για την παραγωγή γραπτού λόγου και τη φωνολογική του ενημερότητα.

Η φωνολογική ενημερότητα αναφέρεται στη σαφή κατανόηση ότι οι λέξεις αποτελούνται από διακριτά μέρη και στην ικανότητα χρήσης αυτών των φωνολογικών μερών (Blachman, 1994). Είναι, δηλαδή, η μεταγλωσσική δεξιότητα με την οποία το άτομο υπερβαίνει την επικοινωνιακή πρόθεση της γλώσσας και κατανοεί την εσωτερική της δομή. Το άτομο που έχει ανεπτυγμένη την φωνολογική του ενημερότητα μπορεί να αναγνωρίζει και παράγει ομοιοκαταληξίες, να συνθέτει και αναλύει λέξεις σε συλλαβές και φωνήματα, να απομονώνει, προσθέτει, αφαιρεί φωνήματα ώστε να παράγει νέες λέξεις και γενικά μπορεί να επιδρά και να χειρίζεται τα δομικά στοιχεία του προφορικού λόγου (Ball, 1993).

II. Αναδύομενος Γραμματισμός, Φωνολογική Ενημερότητα και Ανάγνωση

Τις τελευταίες δεκαετίες υποστηρίζεται ότι οι πρώτες αναγνωστικές «πράξεις» του παιδιού δεν πραγματοποιούνται στο πλαίσιο της διδασκαλία της πρώτης ανάγνωσης και γραφής, αλλά πολύ πιο πριν. Το οικογενειακό και κοινωνικό περιβάλλον του παιδιού προσφέρει πλήθος εμπειριών γραμματισμού, π.χ ανάγνωση επιγραφών και ετικετών προϊόντων, οι οποίες αποτελούν γνήσιες αναγνωστικές εμπειρίες και σχετίζονται θετικά με την μετέπειτα σχολική επιτυχία.

Επίσης, πρόσφατες έρευνες έχουν καταδείξει την ύπαρξη ισχυρής και αμφίδρομης σχέσης μεταξύ του επιπέδου της φωνολογικής ενημερότητας και της αναγνωστικής ικανότητας (Bradley & Bryant, 1983, Wagner & Torgesen, 1987 Yopp, 1988). Το παιδί για να μάθει να γράφει και να διαβάζει πρέπει προηγουμένως να συνειδητοποιήσει ότι ο προφορικός λόγος

διακρίνεται σε φωνολογικές μονάδες. Από αυτές τις ηχητικές μονάδες τα φωνήματα συμβολίζονται από τα γραφήματα. Κατά συνέπεια, το παιδί για να περάσει ομαλά από τον προφορικό στον γραπτό λόγο πρέπει να έχει αναπτυγμένη την φωνολογική του ενημερότητα. Μάλιστα, ότι η καλλιέργεια της φωνολογικής ενημερότητας βοηθά το/η μαθητή/τρια να επωφεληθεί κατά το μέγιστο από την διδασκαλία της πρώτης ανάγνωσης στηρίζεται και από πρόσφατα ερευνητικά δεδομένα (Juel, Griffith & Gough, 1986) και γενικά από την έκθεσή του στο γραπτό λόγο.

Ειδικότερα στην Ειδική Αγωγή, η φωνολογική ενημερότητα ενός παιδιού αποτελεί τον πιο αξιόπιστο προβλεπτικό δείκτη για την μετέπειτα εμφάνιση Αναγνωστικών Δυσκολιών (Vellutino, 1991, Wagner, Torgesen & Rashotte, 1994) και η διδασκαλία της συντελεί σημαντικά στην αντιμετώπιση των Μαθησιακών Δυσκολιών (Lewkowicz, 1980, Fayne & Bryant, 1981).

III. Η Ανάπτυξη του Αναδύομενου Γραμματισμού και της Φωνολογικής Ενημερότητας στα παιδιά

Σύγχρονες επιστημονικές απόψεις τονίζουν ότι η ικανότητα για το χειρισμό του γραπτού λόγου δεν ξεκινά να αναπτύσσεται στο σχολείο μέσω της εκμάθησης της πρώτης ανάγνωσης και γραφής. Το παιδί έρχεται σε επαφή με το γραπτό λόγο από πολύ νωρίτερα εξαιτίας της κυρίαρχης θέσης του γραπτού λόγου στο κοινωνικό και πολιτισμικό μας περιβάλλον. Οι αναγνωστικές εμπειρίες και γνώσεις του αποκτώνται και αναπτύσσονται με τρόπο σχεδόν «ανεπαίσθητο», όπως είναι και η πρόοδος της γλωσσικής εξέλιξής του. Ήδη από την περίοδο ανάγνωσης ιστοριών από τους γονείς, το παιδί σχηματίζει διάφορες έννοιες για τον γραπτό λόγο, τη δομή του, την επικοινωνιακή χρήση του.

Τα παιδιά πολύ πριν να αρχίσουν να διαβάζουν και να γράφουν αρχίζουν επίσης να αναπτύσσουν δεξιότητες φωνολογικής ενημερότητας. Από τη νηπιακή ηλικία χρησιμοποιούν ευρέως ομοιοκαταληξίες και παραφράσεις σε παιχνίδια και τραγούδια. Με την γλωσσική τους εξέλιξη και την «ανάδυση του γραμματισμού» τους οι δεξιότητες φωνολογικής ενημερότητας εμπλουτίζονται. Σταδιακά, η φωνολογική επεξεργασία του λόγου αφορά σε δυσκολότερα επίπεδα, περνώντας από το συλλαβικό στο φωνημικό. Επίσης, οι μονάδες του λόγου στις οποίες επιδρούν τα παιδιά δεν έχουν αρχική θέση μέσα στη λέξη, αλλά και τελική και αργότερα μεσαία. Η κλίμακα δυσκολίας εξαρτάται ακόμη από την εναλλαγή συμφώνων

και φωνηέντων στη δομή της λέξης. Σύμφωνα με την «ιεραρχία» των δεξιοτήτων φωνολογικής ενημερότητας ο χειρισμός των λέξεων με δομή Σύμφωνο – Φωνήεν – Σύμφωνο Φωνήεν είναι ο πιο εύκολος, ενώ ακολουθούν οι δομές με συμπλέγματα .

Η ανάπτυξη της φωνολογικής ενημερότητας δεν είναι η ίδια για όλα τα παιδιά. Ορισμένα, για λόγους που η έρευνα συνεχίζει να εξετάζει, τελειώνουν το νηπιαγωγείο ή και την Α΄ τάξη χωρίς να έχουν το επίπεδο φωνολογικής ενημερότητας που ταιριάζει στην ηλικία τους και τις εμπειρίες τους.

Αυτή η δυσκολία εν μέρει οφείλεται στο γεγονός ότι όταν μιλάμε προσέχουμε το νόημα των λέξεων και όχι τη δομή τους. Επίσης, δε χωρίζουμε σαφώς τη γλώσσα στα ηχητικά σύνολα που την αποτελούν (φωνήματα, λέξεις, ακόμα και προτάσεις). Εξάλλου και τα ίδια τα φωνήματα δεν αντιστοιχούν απόλυτα με τις ηχητικές μονάδες που προφέρονται. Με τη μέθοδο της φασματοσκοπικής ανάλυσης (spectrographs analysis) βρέθηκε ότι τα φωνήματα μιας μονοσύλλαβης λέξης δεν προφέρονται διαδοχικά, αλλά σχεδόν παράλληλα (coarticulation). Η ακουστική μονάδα, λοιπόν, του προφορικού λόγου μοιάζει περισσότερο στη συλλαβή και όχι στο φώνημα.

Ορισμένη μερίδα παιδιών δεν μπορεί να υπερβεί τις παραπάνω δυσκολίες με αποτέλεσμα κατά την είσοδό της στο Δημοτικό να έχει εξαιρετικά «φτωχή» φωνολογική ενημερότητα. Τα παιδιά αυτά βρίσκονται «σε κίνδυνο» ή ήδη αντιμετωπίζουν Αναγνωστικές Δυσκολίες και έχουν ανάγκη από ειδική εκπαιδευτική βοήθεια.

IV. Η Διδασκαλία της Φωνολογικής Ενημερότητας

Η φωνολογική ενημερότητα είναι δυνατό να αναπτυχθεί στα παιδιά μέσα από πλήθος δραστηριοτήτων που **διδάσκουν** και **βελτιώνουν** τις δεξιότητες που την αποτελούν. Επιπρόσθετα αυτή η διδασκαλία δεν ωφελεί μόνο τους μαθητές που βρίσκονται «σε κίνδυνο» ή ήδη αντιμετωπίζουν Αναγνωστικές Δυσκολίες, αλλά **όλους** τους μαθητές, διότι βελτιώνει την ανάδυση του γραμματισμού τους ή την αναγνωστική και ορθογραφική τους ικανότητα.

Από τα παραπάνω συμπεραίνουμε ότι η διδασκαλία των δεξιοτήτων φωνολογικής ενημερότητας στη Προσχολική Αγωγή είναι **αναγκαία**. Παρόλα αυτά, το Αναλυτικό Πρόγραμμα του Νηπιαγωγείου δεν προβλέπει την εφαρμογή δραστηριοτήτων για την

ανάπτυξη της φωνολογικής ενημερότητας. Μάλιστα ακόμα και σε πιο γενικές δραστηριότητες που χαρακτηρίζονται ως προαναγνωστικές, στην πράξη οι νηπιαγωγοί αφιερώνουν καθημερινά από ελάχιστο έως καθόλου χρόνο σύμφωνα με πρόσφατη έρευνα στην Ελλάδα (Παπούλια – Τζελέπη, 1992).

Σύμφωνα με αυτά τα δεδομένα η προετοιμασία των παιδιών για την ανάγνωση και γραφή μέσω της καλλιέργειας της φωνολογικής τους ενημερότητας πρέπει να πραγματοποιείται τουλάχιστον στις αρχές της Α΄ τάξης Δημοτικού. Κάτι τέτοιο είναι εφικτό και μπορεί να υλοποιηθεί μέσα στο πλαίσιο του Αναλυτικού Προγράμματος.

Η μεγαλύτερη ίσως δυσκολία για την εφαρμογή ενός τέτοιου προγράμματος είναι η έλλειψη εκπαιδευτικού υλικού που χαρακτηρίζει την ελληνική βιβλιογραφία .

Γι αυτό το λόγο ακολουθεί ένας κατάλογος δραστηριοτήτων που μπορούν να πραγματοποιηθούν ατομικά ή και ομαδικά μέσα στην τάξη. Η εφαρμογή τους δεν απαιτεί δυσεύρετα υλικά και ειδική προετοιμασία. Επίσης, αναπροσαρμόζονται εύκολα από τη δασκάλα ανάλογα με τις απαιτήσεις των μαθητών της και μπορούν να αποτελέσουν ευχάριστα παιχνίδια που επεκτείνουν το γλωσσικό μάθημα στο πλαίσιο του Αναλυτικού Προγράμματος.

Βασικό στάδιο που προηγείται της έναρξης της εφαρμογής του προγράμματος ανάπτυξης των δεξιοτήτων φωνολογικής ενημερότητας αποτελεί η αξιολόγηση του επιπέδου των δεξιοτήτων αυτών που ήδη τα παιδιά κατέχουν. Στο Β΄ Εκπαιδευτικό πακέτο του προγράμματος Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ. «Έντοπισμός και αξιολόγηση Μαθησιακών Δυσκολιών» έχουν δοθεί αναλυτικές πληροφορίες για την κατασκευή πρωτοκόλλων αξιολόγησης της φωνολογικής ενημερότητας.

Τέλος, σημαντικός παράγοντας για την επιτυχία του προγράμματος καλλιέργειας της φωνολογικής ενημερότητας είναι η συνεργασία με τους γονείς. Η κοινωνική συνιστώσα της ανάπτυξης του προφορικού λόγου και της ανάγνωσης είναι πολύ σημαντικός παράγοντας για την καλλιέργεια των δεξιοτήτων που σχετίζονται με αυτές και απαιτεί κατάλληλες συνθήκες και περιβάλλον. Η εξάσκηση του παιδιού σε δραστηριότητες του προγράμματος με την καθοδήγηση και βοήθεια του γονέα έχει πολύ θετικά αποτελέσματα. Καλό είναι οι γονείς να ενημερώνονται για τις βασικές αρχές του προγράμματος και να εφαρμόζουν στο σπίτι διάφορες ασκήσεις – παιχνίδια.

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Οι δραστηριότητες που καλλιεργούν τη φωνολογική ενημερότητα του παιδιού εστιάζουν στη αναγνώριση, ανάλυση και σύνθεση φωνημάτων και συλλαβών. Δεν επικεντρώνονται στην επικοινωνιακή χρήση της γλώσσας μας και στο σημασιολογικό επίπεδο των λέξεων. Σε αυτές το παιδί καλείται να χειριστεί φωνήματα ή συλλαβές που δεν φέρουν νόημα. Αυτή η υπέρβαση το δυσκολεύει και συχνά οι δραστηριότητες καλλιέργειας της φωνολογικής ενημερότητας μοιάζουν να είναι αποκομμένες από τις θεματικές ενότητες που ενδιαφέρουν τα παιδιά ή που εμπεριέχονται στα σχολικά γνωστικά αντικείμενα.

Οι δραστηριότητες που χρησιμοποιούνται στη διδασκαλία της ανάπτυξης των δεξιοτήτων φωνολογικής ενημερότητας δεν πρέπει να περιορίζονται σε ασκήσεις όμοιες με εκείνες που χρησιμοποιούμε στα πρωτόκολλα αξιολόγησης της φωνολογικής ενημερότητας. Καλό είναι να παρουσιάζονται ως επέκταση μιας θεματικής ενότητας που προηγουμένως έχουμε εισάγει στα παιδιά. Για παράδειγμα, αν εκείνη την μέρα μιλάμε για τα μέρη του σώματος οι λέξεις των ασκήσεων να αναφέρονται σε αυτά ή αν το θέμα της ημέρας είναι τα ζώα του δάσους να επεξεργαζόμαστε λέξεις που σχετίζονται με αυτά.

Επίσης ιδιαίτερα αποτελεσματικό είναι να συνδέουμε τις δραστηριότητες καλλιέργειας δεξιοτήτων φωνολογικής ενημερότητας με τις λέξεις μιας ιστορίας που μόλις αφηγηθήκαμε ή διαβάσαμε. Εξάλλου μια τέτοια ιστορία συναντάται και στο νηπιαγωγείο και στο δημοτικό, όπου αποτελεί τη βάση του γλωσσικού μαθήματος.

Πώς γίνεται, όμως η ανάγνωση μιας ιστορίας και η σύνδεσή της με την εφαρμογή δραστηριοτήτων φωνολογικής ενημερότητας;

Αρχικά, συζητούμε με το παιδί/ιά για τις εικόνες του βιβλίου – ιστορίας, τους ήρωες, την εικονογράφηση και κάνουμε υποθέσεις για την πλοκή της ιστορίας. Στη συνέχεια, τη διαβάζουμε χρωματίζοντας τη φωνή μας όσο το δυνατό περισσότερο, σαν να παίζουμε ένα θεατρικό παιχνίδι. Είναι σημαντικό να θυμόμαστε να δείχνουμε με το δάχτυλο όποια λέξη διαβάζουμε ή ακόμη καλύτερα να την δείχνει το παιδί. Κατόπιν, διαβάζουμε ξανά την ιστορία και σταδιακά αφήνουμε τα παιδιά να προπορεύονται στην ανάγνωση κάθε λέξης. Όταν δυσκολεύονται σε κάποιο γράμμα ή λέξη, διορθώνουμε στο συγκεκριμένο σημείο και τα παροτρύνουμε να την διαβάσουν ξανά σωστά. Αφού ολοκληρωθεί η ανάγνωση και τα

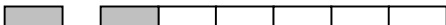
επαινέσουμε για τη συμμετοχή τους, τον ωραίο χρωματισμό της φωνής τους, την ανάγνωση δύσκολων λέξεων και γενικά για την προσπάθειά τους, συζητούμε για το νόημα της ιστορίας και «παίζουμε» τουλάχιστον με 2 – 3 δραστηριότητες που καλλιεργούν τις δεξιότητες φωνολογικής ενημερότητας. Οι δραστηριότητες αυτές στηρίζονται στην πλοκή της ιστορίας και θα περιέχουν λέξεις από αυτή. Αν στα παιδιά αρέσει «το παιχνίδι» και έχουν όρεξη για αυτό, το επεκτείνουμε. Παρόλα αυτά προσπαθούμε να μην τα κουράσουμε και μάλιστα να σταματήσουμε όταν ακόμα τα παιδιά είναι ενθουσιασμένα με αυτό που κάνουν.

Επίσης, μεγάλο κίνητρο προσφέρει στα παιδιά η ανάγνωση ενός παραμυθιού με εικονογράφηση που περιλαμβάνει αυτοκόλλητες εικόνες. Μετά την ανάγνωση της ιστορίας, το παιδί για να κερδίσει ένα αυτοκόλλητο θα πρέπει να απαντήσει σωστά σε ορισμένες δοκιμασίες που καλλιεργούν τη φωνολογική του ενημερότητα. Οι λέξεις που θα χρησιμοποιούνται σ' αυτές και θα πρέπει να χειριστεί το παιδί, μπορεί να είναι το ουσιαστικό που αναφέρεται στο εικονιζόμενο αντικείμενο του αυτοκόλλητου ή κάποια άλλη που να σχετίζεται με αυτό.

Τέλος μπορούμε γενικά να κινητοποιήσουμε το παιδί συγκεντρώνοντας βαθμούς ή προσφέροντας οποιαδήποτε μορφή βραβείου κατά τη συμμετοχή του σε αυτά τα παιχνίδια – δραστηριότητες.

**Δραστηριότητες Καλλιέργειας Δεξιοτήτων
Φωνολογικής Ενημερότητας**

1. ΣΠΑΖΟΝΤΑΣ ΤΙΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Δεξιότητα	ανάλυση της πρότασης σε λέξεις
Επίπεδο	 νηπιαγωγείο (μη λειτουργικοί αναγνώστες) – αρχές Α΄ τάξης
Διδακτικές συνθήκες	ατομικά, ομαδικά
Υλικά	πίνακας και κιωλία, χαρτί και μολύβι
Διαδικασία	<p>Παρουσιάζουμε προφορικά προτάσεις (δικές μας ή του βιβλίου) και χτυπώντας παλαμάκια τις αναλύουμε στις λέξεις που τις αποτελούν. Εκτός από το χτύπημα των χεριών μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε και την παραγωγή άλλων ήχων.</p> <p>Στη συνέχεια, συμβολίζουμε τις λέξεις χρησιμοποιώντας και γραπτά σημάδια όπως γραμμούλες. Μάλιστα, ιδιαίτερα καλό είναι το μήκος των γραμμών να ποικίλλει και να είναι ανάλογο με το μέγεθος της λέξης. Για παράδειγμα μια πολυσύλλαβη λέξη θα πρέπει να συμβολίζεται με μια πιο μακριά γραμμή από ό,τι μια ολιγосύλλαβη. Τέλος, ζητάμε από τα παιδιά να θυμηθούν τη φράση και να βρουν ποια λέξη αντιπροσωπεύει το κάθε χτύπημα ή την κάθε γραμμούλα. Αρχικά παρουσιάζουμε εύκολες προτάσεις, με λέξεις που εκφέρονται διακριτά ξεχωριστά. Αργότερα χρησιμοποιούμε και φράσεις που περιέχουν άρθρα, εγκλιτικές ή άλλες λέξεις που προφέρονται σχεδόν συνεχόμενα με κάποιες άλλες.</p>

Παράδειγμα:

Κατερίνα, τι ώρα είναι;

_____ - _____

- Ποια είναι η λέξη της δεύτερης γραμμούλας;
- Ποια η λέξη της πρώτης;
- Γιατί η πρώτη γραμμούλα είναι μεγαλύτερη από τη δεύτερη;

2. ΟΙ ΜΙΣΟΤΕΛΕΙΩΜΕΝΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Δεξιότητα	ανάλυση της πρότασης σε λέξεις
Επίπεδο	<div style="display: flex; align-items: center; gap: 10px;"> <div style="width: 20px; height: 15px; background-color: #cccccc; border: 1px solid black;"></div> <div style="width: 20px; height: 15px; background-color: #cccccc; border: 1px solid black;"></div> <div style="width: 20px; height: 15px; background-color: #cccccc; border: 1px solid black;"></div> <div style="width: 20px; height: 15px; background-color: #cccccc; border: 1px solid black;"></div> <div style="width: 20px; height: 15px; background-color: #cccccc; border: 1px solid black;"></div> <div style="width: 20px; height: 15px; background-color: #cccccc; border: 1px solid black;"></div> </div> νηπιαγωγείο (μη λειτουργικοί αναγνώστες) – αρχές Α΄ τάξης
Διδακτικές συνθήκες	ατομικά, ομαδικά
Υλικά	πίνακας και κιμωλία, χαρτί και μολύβι
Διαδικασία	<p>Γράφουμε στον πίνακα μισοτελειωμένες προτάσεις. Κάθε λέξη είναι υπογραμμισμένη ενώ στο σημείο που λείπει η λέξη υπάρχει μια γραμμή. Η δασκάλα διαβάζει την πρόταση. Μετά ζητά από τα παιδιά να τη συμπληρώσουν προσέχοντας να μην πουν περισσότερες λέξεις από τον αριθμό των κενών γραμμών που υπάρχουν.</p>

☒ Παράδειγμα:

Χθες πήγαμε στο _____ .

Δεκτή απάντηση: πάρκο, βουνό κ.τ.λ. (1 λέξη)

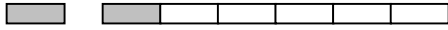
Μη δεκτή απάντηση: ζωολογικό κήπο (2 λέξεις)

🔔 ΠΡΟΣΟΧΗ

Μετά από την κάθε απάντηση η δασκάλα δίνει την ανάλογη ανατροφοδότηση και αναλύει το συλλογισμό της, τονίζοντας τις σωστές απαντήσεις αλλά δίνοντας βαρύτητα και σε αρνητικά παραδείγματα.

Π.χ. «Μπράβο, Νίκη. Απάντησες σωστά διαλέγοντας τη λέξη *κήπο*, γιατί στην πρόταση βλέπουμε **μία** άδεια γραμμούλα και η λέξη κήπος είναι **μία**. Αντίθετα, αν θα έλεγες *ζωολογικό κήπο* δεν θα ήταν σωστή η απάντηση σου γιατί θα έλεγες **δύο** λέξεις: ζωολογικό - μία (χτυπάει μια φορά τα χέρια της μετρώντας ή γράφοντας μια γραμμή στον πίνακα), κήπο - δύο (χτυπά ξανά τα χέρια).

3. ΔΙΑΙΡΩΝΤΑΣ ΤΙΣ ΛΕΞΕΙΣ

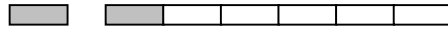
Δεξιότητα	ανάλυση της λέξης σε συλλαβές
Επίπεδο	 νηπιαγωγείο (μη λειτουργικοί αναγνώστες) – αρχές Α΄ τάξης
Διδακτικές συνθήκες	ατομικά
Υλικά	χαρτί και μολύβι, κυβάκια, άδεια σπирτόκουτα, μπίλιες 2 χρωμάτων
Διαδικασία	<p>Παρουσιάζουμε προφορικά λέξεις και τις χωρίζουμε σε συλλαβές, αναπαριστώντας τον αριθμό τους με κτυπήματα χεριών (παλαμάκια) ή άλλους ήχους (χτυπήματα ποδιών, δαχτύλων κ.τ.λ.). Στη συνέχεια, συμβολίζουμε τις συλλαβές με κουτάκια, γραμμούλες ή κυβάκια.</p> <p>Μπορούμε να πάρουμε άδεια κουτάκια (ανοιχτά σπирτόκουτα), να τα τοποθετήσουμε στη σειρά και τα παιδιά να τοποθετούν στο καθένα από μια μπίλια, ανάλογα με τον αριθμό των συλλαβών της λέξης που ακούν. Μάλιστα μπορούν να χρησιμοποιούν μπίλιες του ίδιου χρώματος εκτός από το κουτάκι που θα συμβολίζει την τονισμένη συλλαβή.</p> <p>Στην περίπτωση των γραμμών, η τονισμένη συλλαβή συμβολίζεται με μια διπλή γραμμή, ενώ οι άλλες συλλαβές της λέξης με μονές.</p> <p>Στο τέλος, ρωτάμε τα παιδιά να μας πουν ποιες συλλαβές συμβολίζουν οι διάφορες γραμμούλες, κουτάκια κ.τ.λ.</p> <p>Αρχικά, δουλεύουμε με δισύλλαβες και προχωρούμε σε πολυσύλλαβες λέξεις.</p> <p style="text-align: center;">☒ Παράδειγμα:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>Τράβηξε τόσες γραμμούλες όσα είναι και τα κομματάκια της λέξης «καπέλο». Για το κομματάκι που φωνάζει περισσότερο από τα άλλα τράβηξε διπλή γραμμούλα.</i> <p style="text-align: center;">Κ α - π έ - λ ο --- = ---</p>
Δυνατότητες εμπλουτισμού	Ζητούμε από τα παιδιά να κάνουν τα «ρομπότ», μιλώντας συλλαβιστά και συγχρόνως να κουνούν τα χέρια, τα πόδια ή να κάνουν όποια κίνηση πιστεύουν ότι τους ταιριάζει.
Ⓢ ΠΡΟΣΟΧΗ	Η διαίρεση των λέξεων δεν ακολουθεί πιστά τους κανόνες συλλαβισμού. Απαντήσεις όπως <u>α</u> – ρκού – <u>δα</u> λαμβάνονται ως <u>σωστές</u> .

4. ΣΥΝΘΕΤΟΝΤΑΣ ΣΥΛΛΑΒΕΣ

Δεξιότητα

σύνθεση συλλαβών σε λέξεις

Επίπεδο

νηπιαγωγείο (μη λειτουργικοί αναγνώστες) – αρχές Α΄ τάξης

Διδακτικές συνθήκες

ομαδικά

Υλικά

–

Διαδικασία

Παρουσιάζουμε μια λέξη συλλαβιστά (κάθε συλλαβή ανά δευτερόλεπτο περίπου) και το παιδί μαντεύει τη λέξη που λέμε. Για αυτή την άσκηση μπορεί να υπάρχει και μια εισαγωγή σχετική με κάποιο παραμύθι όπου μια μάγισσα μετέτρεψε την ομιλία κάποιου ή να αναφέρεται σε κάποιο περίεργο πλάσμα/ήρωα με αυτό το χαρακτηριστικό κ.τ.λ.

☒ Παράδειγμα:

δά – σος

- *Μπορείς να πεις γρήγορα ποια λέξη είπα;*

Δυνατότητες

Αντί για ερωτοαπαντήσεις μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε μικρά αυτοσχέδια ποιηματάκια όπως

Αρχίζει από γα,

τελειώνει σε τι

Βάλτ' τα μαζί

και πες γιατί

εμπλουτισμού

ή κάποιο γνωστό μουσικό «μοτίβο», όπως το «Με χαρά τα δυο μου χέρια τα χτυπώ»

Αν τη λέξη βρήκες, πες την δυνατά, γα-τα

Αν τη λέξη βρήκες, πες την δυνατά, γα-τα

Αν τη λέξη έχεις βρει

Τότε πες την δυνατά

Πες τι άκουσες αργά και καθαρά , γα-τα, ΓΑΤΑ!

Σύνδεση με άλλες

δραστηριότητες

(δεξιότητα: σύνθεση φωνημάτων)

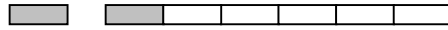
Η ίδια δραστηριότητα μπορεί να εφαρμοστεί και στη σύνθεση φωνημάτων, με τη διαφορά ότι αρχικά θα προφέρουμε τη λέξη πιο αργά ανά φώνημα γ-ά-τ-α (ένα φώνημα ανά δευτερόλεπτο) και στο τελευταίο στιχάκι του τραγουδιού θα πούμε «Πες τι άκουσες αργά και καθαρά, γ-α-τ-α, ΓΑΤΑ!»

5. ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΩΝ ΣΥΛΛΑΒΩΝ

Δεξιότητα	ανάλυση λέξεων σε συλλαβές
Επίπεδο	<div style="display: flex; align-items: center; gap: 10px;"> <div style="width: 20px; height: 15px; background-color: #ccc; border: 1px solid #000;"></div> <div style="width: 20px; height: 15px; background-color: #ccc; border: 1px solid #000;"></div> <div style="width: 20px; height: 15px; background-color: #ccc; border: 1px solid #000;"></div> <div style="width: 20px; height: 15px; background-color: #ccc; border: 1px solid #000;"></div> <div style="width: 20px; height: 15px; background-color: #ccc; border: 1px solid #000;"></div> <div style="width: 20px; height: 15px; background-color: #ccc; border: 1px solid #000;"></div> </div> νηπιαγωγείο (μη λειτουργικοί αναγνώστες) – αρχές Α΄ τάξης
Διδακτικές συνθήκες	ομαδικά
Υλικά	–
Διαδικασία	<p>Μαθαίνουμε ένα τραγουδάκι που κάθε νότα αντιστοιχεί σε συλλαβή και το χτυπάμε ρυθμικά. Στη συνέχεια μιλάμε με τα παιδιά τραγουδιστά, τους υποβάλλουμε ερωτήσεις και αυτά μας απαντούν, μέχρι να δημιουργηθούν αυθόρμητοι διάλογοι μεταξύ των παιδιών.</p> <p style="text-align: center;">☒ Παράδειγμα:</p> <p><i>Τραγούδι:</i> – Κού - κε, - εί-σαι - δω; - Ψά - χνω - να - σε - βρω. – Κού - κου, - δε - μπο-ρείς. - Κού - κου - να - με – βρεις.</p> <p><i>Διάλογος:</i> – Γεια - σου. - Τι - κά - νεις; – Εί - μαι - κα -λά. - Ε - σύ;</p>
Δυνατότητες εμπλουτισμού	<p>Η δραστηριότητα μπορεί να πραγματοποιηθεί και με διάλογους που δεν έχουν μελωδία.</p> <p>Ας σημειώσουμε ότι τέτοιες δραστηριότητες καλλιεργούν εκτός από την ανάλυση των λέξεων σε συλλαβές (απαντήσεις) και την δεξιότητα σύνθεσης των συλλαβών σε λέξη (κατανόηση των ερωτήσεων).</p>

6. ΑΚΟΥΣ ΤΗ ΣΥΛΛΑΒΗ;**Δεξιότητα**

Ακουστική διάκριση συλλαβής

Επίπεδο

νηπιαγωγείο (μη λειτουργικοί αναγνώστες) – αρχές Α΄ τάξης

Διδακτικές συνθήκες

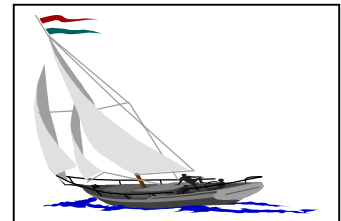
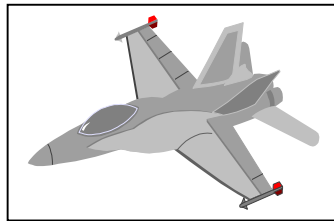
σε μικρές ομάδες ή ατομικά

Υλικά

κάρτες που εικονίζουν γνωστά στα παιδιά αντικείμενα, ζώα κ.τ.λ.

Διαδικασία

Παρουσιάζουμε στα παιδιά τις κάρτες και τους ζητάμε να μας τις ονομάσουν. Γίνεται συμφωνία για την ονομασία κάθε κάρτας (π.χ. μια εικόνα με ένα καράβι να αναγνωρίζεται και λέγεται από όλους ως «καράβι» και να μη χρησιμοποιούνται άλλες συνώνυμες λέξεις όπως πλοίο, βάρκα κ.τ.λ.). Αμέσως μετά ζητούνται να αναγνωρίσουν εκείνες τις κάρτες που τα εικονιζόμενά τους αντικείμενα περιέχουν μια ορισμένη συλλαβή.

☒ Παράδειγμα:

- Ποια εικόνα έχει μέσα της το κομματάκι –κα ;

Σύνδεση με άλλες**δραστηριότητες**

(δεξιότητα: ακουστική διάκριση φωνήματος)

Δουλεύουμε όπως προηγουμένως με τη μόνη διαφορά ότι η ακουστική διάκριση αφορά σε ένα ορισμένο φώνημα και όχι συλλαβή.

☒ Παράδειγμα:

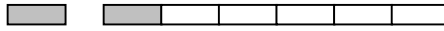
- Ποια εικόνα (από το προηγούμενο παράδειγμα) έχει μέσα της τη φωνούλα –β– ; (η δεύτερη – το καράβι)

7. ΟΙ ΚΑΡΤΕΣ ΜΕ ΤΗ ΡΙΜΑ

Δεξιότητα

εντοπισμός ομοιότητας στην τελική συλλαβή

Επίπεδο

νηπιαγωγείο (μη λειτουργικοί αναγνώστες) – αρχές Α΄ τάξης

Διδακτικές συνθήκες

σε μικρές ομάδες ή ατομικά

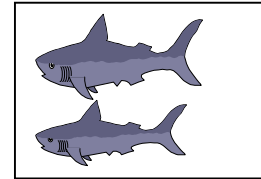
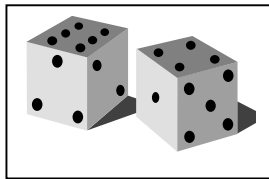
Υλικά

κάρτες που εικονίζουν γνωστά στα παιδιά αντικείμενα, ζώα κ.τ.λ.

Διαδικασία

Αρχικά, τα παιδιά ονομάζουν τα αντικείμενα που εικονίζονται στις κάρτες. Στη συνέχεια, παρουσιάζουμε ένα ζευγάρι καρτών. Τα παιδιά αναγνωρίζουν αν οι λέξεις (που ΔΕΝ είναι γραμμένες) των αντικειμένων που εικονίζονται ομοιοκαταληκτούν ή όχι. Η δραστηριότητα μπορεί να πραγματοποιηθεί σε ατομικό επίπεδο ή σε ομαδικό. Στη δεύτερη περίπτωση οι ομάδες είναι μικρές και η σωστή απάντηση ανταμείβεται με 1 πόντο.

☒ Παράδειγμα:

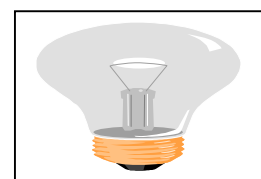
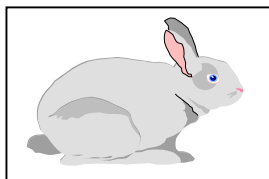
- Τι δείχνουν οι δυο εικόνες; (ζάρια-ψάρια)
- Τα ζάρια και τα ψάρια τελειώνουν με το ίδιο κομματάκι; (ναι, γιατί το τελευταίο κομματάκι τους είναι το -ρια)

Σύνδεση με άλλες δραστηριότητες

(δεξιότητα: ομοιότητα στην αρχική συλλαβή)

Παραλλαγή της παραπάνω δραστηριότητας Τα εικονιζόμενα αντικείμενα ταυτίζονται στην αρχική τους . συλλαβή

☒ Παράδειγμα:

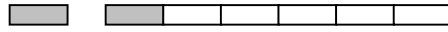
- Τι δείχνουν οι δυο εικόνες; (λαγός - λάμπα)
- Ο λαγός και η λάμπα αρχίζουν με το ίδιο κομματάκι; (ναι, γιατί το αρχικό κομματάκι τους είναι το -λα)

8. ΕΞΩ Η ΑΤΑΙΡΙΑΣΤΗ

Δεξιότητα

εντοπισμός ομοιότητας στην τελική συλλαβή

Επίπεδο

νηπιαγωγείο (μη λειτουργικοί αναγνώστες) – αρχές Α΄ τάξης

Διδακτικές συνθήκες

σε μικρές ομάδες ή ατομικά

Υλικά

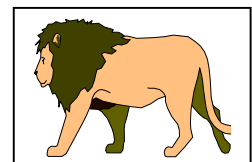
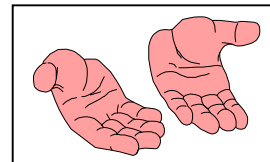
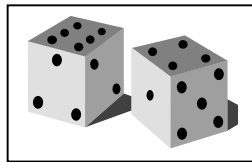
κάρτες που εικονίζουν γνωστά στα παιδιά αντικείμενα, ζώα κ.τ.λ.

Διαδικασία

Παρουσιάζουμε τριάδες καρτών στις οποίες το ένα αντικείμενο δεν ταιριάζει με τη τελική συλλαβή των άλλων δύο. Το παιδί που βρίσκει την αταίριαστη κάρτα, την βγάζει έξω και κερδίζει.

Σταδιακά, δυσκολεύουμε την άσκηση έτσι ώστε η αταίριαστη να μην είναι τελείως άσχετη με τις άλλες δύο. Μπορεί να διαφέρει μόνο ως προς το τελευταίο φώνημα διατηρώντας το τελευταίο σύμφωνο ίδιο, π.χ. φιλί – χαλί – μήλο, ή οι τελευταίες συλλαβές να είναι παρόμοιες περιλαμβάνοντας σύμφωνα που συχνά το παιδί συγχέει όπως θ-δ, γ-χ, φ-β... Για παράδειγμα, πάθος – λάθος – φάρδος κ.τ.λ.

☒ **Παράδειγμα:**

- Τι δείχνουν οι εικόνες; (ζάρια – χέρια – λιοντάρι)
- Ποια από τις τρεις εικόνες δεν ταιριάζει με τις άλλες δύο γιατί τελειώνει σε διαφορετικό κομματάκι; (το λιοντάρι γιατί τελειώνει σε -ρι και όχι σε -ρια όπως τα χέρια και τα ψάρια).

Σύνδεση με άλλες

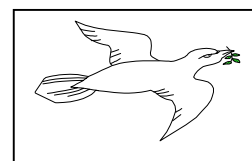
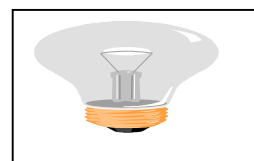
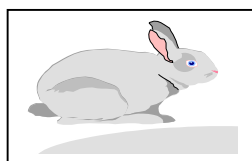
δραστηριότητες

(δεξιότητα: ομοιότητα

στην αρχική συλλαβή)

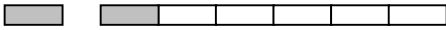
Σε αυτή τη δραστηριότητα, η αταίριαστη δεν ταυτίζεται με την αρχική συλλαβή των άλλων δύο

☒ **Παράδειγμα:**

- Τι δείχνουν οι εικόνες; (λαγός – λάμπα – πουλί)
- Ποια από τις τρεις είναι η αταίριαστη; (το πουλί, γιατί αρχίζει από που και όχι λα- όπως ο λαγός κι η λάμπα).

9. ΒΡΙΣΚΟΝΤΑΣ ΤΗ ΡΙΜΑ

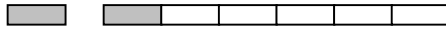
Δεξιότητα	εντοπισμός ομοιότητας στην τελική συλλαβή
Επίπεδο	 νηπιαγωγείο (μη λειτουργικοί αναγνώστες) – αρχές Α΄ τάξης
Διδακτικές συνθήκες	σε μικρές ομάδες ή ατομικά
Υλικά	ποιηματάκια με ζευγαρωτή ομοιοκαταληξία
Διαδικασία	<p>Βρίσκουμε μέσα στο ποιηματάκι λέξεις που «ταιριάζουν στο τελευταίο κομματάκι» δηλαδή τελειώνουν στην ίδια συλλαβή. Διαβάζουμε 2 - 3 σειρές που περιέχουν ένα ζευγάρι τέτοιων λέξεων και ζητούμε από τα παιδιά να το βρουν.</p> <p>Σε περίπτωση που το παιδί <u>απαντήσει λανθασμένα</u>, του ζητούμε να χωρίσει την πρώτη λέξη σε κομματάκια (συλλαβές) χτυπώντας παλαμάκια. Μετά του ζητούμε να προσέξει και να μας πει ποιο ήταν το τελευταίο κομματάκι – χτύπημα χεριών. Το ίδιο κάνουμε και με τη δεύτερη λέξη. Ακόμα και αν το παιδί απαντήσει σωστά είναι καλό να αναλύουμε το συλλογισμό μας.</p> <p style="text-align: center;">☒ Παράδειγμα:</p> <p style="text-align: center;"><i>« Τι μπαλόνια φουσκωτά ο μικρούλης μας κρατά....»</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Για να το πούμε δυνατά όλοι μαζί, ψάχνοντας ποιες λέξούλες έχουν το ίδιο τελευταίο κομματάκι. ... (ταιριάζουν το Φου-σκω-τά με το κρα-τά, γιατί και τα δυο τελειώνουν με το ίδιο κομματάκι, το -τα).
Δυνατότητες εμπλουτισμού	<p>Διαβάζουμε στα παιδιά το ποίημα παραλείποντας την τελευταία λέξη κάθε δίστιχου και τα καλούμε να την μαντέψουν. Αρχικά τους προσφέρουμε 2-3 επιλογές ενώ αργότερα, μαντεύουν τη λέξη χωρίς να τους προσανατολίζουμε. Στο τέλος διαβάζουμε το κανονικό ποίημα και το συγκρίνουμε με αυτό που δημιουργήσαμε.</p> <p style="text-align: center;">☒ Παράδειγμα:</p> <p style="text-align: center;"><i>Μεσ' το κρύο, έζω απ' το σπίτι Πέταξε ένα _____ σπουργίτι, κουνούπι ή παπαγάλος;</i></p>
Δυνατότητες εμπλουτισμού	Αντί να διαβάσουμε ένα ποίημα, ακούμε ένα τραγούδι και σταματούμε το κασετόφωνο πριν να ολοκληρωθεί το δίστιχο μαντεύοντας τη λέξη που θα ακολουθήσει. Στο τέλος ακούμε το τραγούδι ολόκληρο και το μαθαίνουμε.

10. ΕΝΑ ΣΤΙΧΑΚΙ ΓΙΑ ΜΕΝΑ

Δεξιότητα

εντοπισμός ομοιότητας στην τελική συλλαβή

Επίπεδο

νηπιαγωγείο (μη λειτουργικοί αναγνώστες) – αρχές Α΄ τάξης

Διδακτικές συνθήκες

όλη η τάξη μια ομάδα

Υλικά:

–

Διαδικασία

Καθόμαστε με τα παιδιά σχηματίζοντας ένα κύκλο. Καθένας αυτοσυστήνεται και λέει κάτι για τον εαυτό του (κάποιο αγαπημένο φαγητό, γλυκό, δραστηριότητα κ.τ.λ.) δημιουργώντας ένα στιχάκι. Ο επόμενος επαναλαμβάνει τα στιχάκια των προηγούμενων παιδιών και στο τέλος προσθέτει το δικό του. Στο τέλος όλα τα παιδιά λένε όλα τα στιχάκια δυνατά.

Αν κάποιο παιδί διστάζει ή δεν μπορεί να δημιουργήσει το στιχάκι του, η δασκάλα το στηρίζει ψυχολογικά και το βοηθά προτείνοντας κάποιες λέξεις που ομοιοκαταληκτούν με το όνομά του. Αν πάλι το όνομά του τελειώνει σε συλλαβή που δύσκολα ομοιοκαταληκτεί με άλλες λέξεις (π.χ. Γιώργο) χρησιμοποιούμε υποκοριστικά του ονόματος. Τέλος, αν κάποιο παιδί δεν θέλει ή δε βρίσκει καμιά λέξη με νόημα που να του αρέσει, μπορεί να κατασκευάσει και να χρησιμοποιήσει μια ψευδο-λέξη ή «παρατσούκλι». Επίσης δεκτά είναι και τα στιχάκια με δίχως ή αστείο νόημα.

☒ Παράδειγμα:

Με Ρίτα

και τρώω πίτα.

Με λένε Κατερίνα

και είμαι μπαλαρίνα.

Με λένε Νίκο

και μοιάζω με σύκο.

Με λένε Γιωργάκη

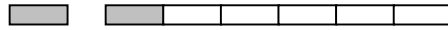
κι είμαι δεινοσαυράκι.

11. ΠΑΝΤΟΜΙΜΑ

Δεξιότητα

εντοπισμός ομοιότητας στην τελική συλλαβή

Επίπεδο

νηπιαγωγείο (μη λειτουργικοί αναγνώστες) – αρχές Α΄ τάξης

Διδακτικές συνθήκες

σε μικρές ομάδες

Υλικά

–

Διαδικασία

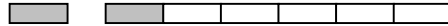
Τα παιδιά χωρίζονται σε ομάδες. Η δασκάλα παρουσιάζει στα παιδιά μια λέξη και όλοι επαναλαμβάνουν δυνατά. Τη σπάμε σε συλλαβές και προσέχουμε το «τελευταίο κομματάκι» της. Στη συνέχεια κάθε ομάδα σκέφτεται μια λέξη που να μπορεί να παρασταθεί με χειρονομίες και η οποία ομοιοκαταληκτεί με τη λέξη που παρουσίασε η δασκάλα (συνήθως κάποιο επάγγελμα). Κάνουν παντομίμα και η άλλη/ες ομάδες προσπαθούν να βρουν τη λέξη.

Δυνατότητες εμπλουτισμού

Η ίδια δραστηριότητα μπορεί να παρουσιαστεί έχοντας ως στόχο η λέξη που αναπαριστάται και η αρχική λέξη να μοιάζουν στην πρώτη τους συλλαβή, στο πρώτο ή στο τελευταίο φώνημά τους.

12. ΚΟΛΛΑΖ**Δεξιότητα**

εντοπισμός ομοιότητας στην τελική συλλαβή

Επίπεδο

νηπιαγωγείο (μη λειτουργικοί αναγνώστες) – αρχές Α΄ τάξης

Διδακτικές συνθήκες

σε μικρές ομάδες

Υλικά

εικόνες από περιοδικά ή άλλα έντυπα

Διαδικασία

Η δασκάλα παρουσιάζει σε κάθε ομάδα ένα ζευγάρι λέξεων και οι μαθητές βρίσκουν την ομοιοκαταληξία. Στη συνέχεια τα παιδιά κάθε ομάδας κολλούν σε ένα χαρτόνι εικόνες που ομοιοκαταληκτούν με τις πρώτες λέξεις που τους παρουσίασε η δασκάλα τους. Στο τέλος παρουσιάζουν στις άλλες ομάδες το κολλάζ τους αλλά και μια ιστορία «γεμάτη ομοιοκαταληξίες» χρησιμοποιώντας όσες περισσότερες λέξεις μπορούν από αυτές που εικονίζονται στη χειροτεχνία τους.

Δυνατότητες

Η ίδια δραστηριότητα μπορεί να έχει πολλές παραλλαγές.

εμπλουτισμού

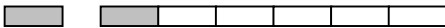
Οι εικόνες του κολλάζ αντί να ομοιοκαταληκτούν μπορεί να μοιάζουν στην αρχική συλλαβή, στον αριθμό των συλλαβών τους, στο αρχικό ή τελικό φώνημα.

⚠ ΠΡΟΣΟΧΗ

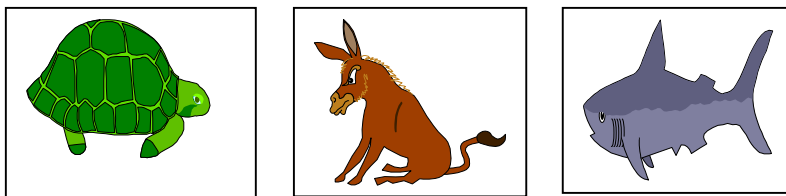
Όταν χρησιμοποιούμε ομοιοκαταληξίες δεν τονίζουμε την κατάληξη, αλλά μόνο την τελευταία συλλαβή. Το παιδί αντιλαμβάνεται εύκολα τη διαίρεση μιας λέξης σε κομματάκια – συλλαβές και μάλιστα χτυπώντας παλαμάκια τις συλλαβές μπορεί να αυτοδιορθωθεί. Η κατάληξη δύσκολα μπορεί να εξηγηθεί ως σύνθεση της τελευταίας συλλαβής και του φωνήματος πριν από αυτή.

Το παιδί σε αρχικό επίπεδο αναλύει τις λέξεις σε κομμάτια που αντιστοιχούν τις συλλαβές και αργότερα σε φωνήματα. Βέβαια, η κατάληξη είναι μόριο που υπερβαίνει τη συλλαβή και στα περισσότερα παιδιά γίνεται εύκολα «αντιληπτή» από πολύ νωρίς. Στην περίπτωση όμως που το παιδί δυσκολεύεται να διακρίνει την κατάληξη μετά από πολλά παραδείγματα, καλύτερα να επιμείνουμε στο συλλαβικό επίπεδο. Έτσι αν χρησιμοποιούμε λέξεις που ομοιοκαταληκτούν π.χ. πυξίδα – ασπίδα, ΔΕΝ λέμε ότι ταιριάζουν γιατί τελειώνουν και οι δύο σε *-ίδα*, ΑΛΛΑ εξηγούμε ότι και οι δύο έχουν για τελευταίο κομματάκι το *-δα*.

13. ΒΡΙΣΚΟΝΤΑΣ ΤΗΝ ΠΡΩΤΗ ΦΩΝΟΥΛΑ

Δεξιότητα	διάκριση του αρχικού φωνήματος της λέξης
Επίπεδο	 νηπιαγωγείο (μη λειτουργικοί αναγνώστες) – Α΄ τάξη
Διδακτικές συνθήκες	ατομικά, σε μικρές ομάδες
Υλικά	κάρτες που εικονίζουν γνωστά στα παιδιά αντικείμενα, ζώα κ.τ.λ., εικόνες από περιοδικά, καταλόγους αγορών
Διαδικασία	<p>Παρουσιάζουμε 2-3 εικόνες στο παιδί και του ζητούμε να επιλέξει εκείνη που ξεκινά από τη φωνούλα «...». Όταν σημειώσει αρκετές επιτυχίες, δεν δίνουμε επιλογές στο παιδί και του ζητούμε κατ' ευθείαν να αναγνωρίσει το αρχικό φώνημα μιας εικόνας που του παρουσιάζουμε.</p> <p>Στη συνέχεια τα παιδιά μπορούν να κάνουν ένα κολλάζ από εικόνες περιοδικών με θέμα: Πράγματα που αρχίζουν από τη φωνούλα «...», ή να κάνουν επιλογές από καταλόγους αγοράς με προϊόντα που ξεκινούν από τη φωνούλα «...».</p>

Παράδειγμα:

- Ποιο από τα τρία ζώα που δείχνουν οι κάρτες ξεκινά με τη φωνούλα χχχχ ... ; (χελώνα)

Σύνδεση με άλλες δραστηριότητες
(δεξιότητα: διάκριση του τελικού φωνήματος)

Δουλεύουμε όπως προηγουμένως με τη διαφορά ότι η προσοχή επικεντρώνεται στη διάκριση του τελικού φωνήματος.

Παράδειγμα:

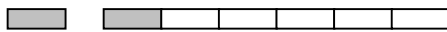
- Ποιο από τα τρία ζώα που δείχνουν οι κάρτες (από το προηγούμενο παράδειγμα) τελειώνει με τη φωνούλα ααα ... ; (χελώνα)

14. Η ΟΜΑΔΑ ΤΗΣ ΦΩΝΟΥΛΑΣ

Δεξιότητα

διάκριση του αρχικού φωνήματος της λέξης

Επίπεδο

νηπιαγωγείο (μη λειτουργικοί αναγνώστες) – Α΄ τάξη

Διδακτικές συνθήκες

σε μικρές ομάδες

Υλικά

αντικείμενα που υπάρχουν μέσα στην τάξη

Διαδικασία:

Η δασκάλα παρουσιάζει στα παιδιά ορισμένες φωνούλες και βρίσκουν λέξεις που ξεκινούν από αυτές. Τα παιδιά χωρίζονται σε ομάδες και καθεμιά επιλέγει ένα φώνημα. Στη συνέχεια προσπαθεί να συγκεντρώσει όσα περισσότερα αντικείμενα μπορεί που υπάρχουν μέσα στην τάξη και ξεκινούν από τη φωνούλα που διάλεξαν αρχικά. Στο τέλος η ομάδα της φωνούλας π.χ. «α» παρουσιάζει τα αντικείμενα που διάλεξε στις υπόλοιπες ομάδες οι οποίες ελέγχουν την ορθότητα των επιλογών.

Δυνατότητες

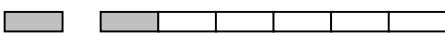
Η παραπάνω δραστηριότητα εφαρμόζεται ατομικά και σε πιο απλή μορφή ζητώντας από κάθε παιδί να βρει ένα αντικείμενο που να ξεκινά ή να μη ξεκινά από ένα ορισμένο φώνημα

εμπλουτισμού

☒ Παράδειγμα:

- Έλλη, μπορείς να παρουσιάσεις ένα αντικείμενο μέσα από την τάξη που να ξεκινά από κ...κ...κ...;
- Αλέξη, μπορείς να μας δείξεις ένα αντικείμενο της τάξης που το όνομά του να **μην** αρχίζει από κ...κ...κ...;

15. Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΦΩΝΟΥΛΑΣ « ... »

Δεξιότητα	διάκριση του αρχικού φωνήματος της λέξης
Επίπεδο	 νηπιαγωγείο (μη λειτουργικοί αναγνώστες) – Α' τάξη
Διδακτικές συνθήκες	όλη η τάξη μια ομάδα
Υλικά	κιμωλία, πίνακας
Διαδικασία	Διαλέγουμε ένα φώνημα και τα προσπαθούν να βρουν όσες πιο πολλές λέξεις μπορούν που να αρχίζουν από αυτό. Στη συνέχεια φτιάχνουμε μια ιστορία που να περιέχει πολλές από αυτές.

☒ Παράδειγμα:

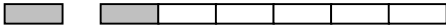
*Η Φανή φύσηξε τη φωτιά και το δωμάτιο
φωτίστηκε ακόμα πιο πολύ.*

Δυνατότητες εμπλουτισμού	Αντί να φτιάξουμε μια ιστορία ζητάμε από τα παιδιά να ζωγραφίσουν εικόνες αντικειμένων που να αρχίζουν από ένα φώνημα και στη συνέχεια να τις συρράψουμε και να φτιάξουμε ένα βιβλίο.
-------------------------------------	---

🔔 ΠΡΟΣΟΧΗ

Στους στόχους των παραπάνω δραστηριοτήτων δεν περιλαμβάνεται η εκμάθηση γραφοφωνημικών αντιστοιχιών. Παρόλα αυτά, μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως τέτοιες αν γράψουμε την ιστορία ή τις λέξεις στον πίνακα και εστιάσουμε στη γραφή του φωνήματος που επαναλαμβάνεται ή αν στο βιβλίο των εικόνων γράψουμε κάτω από τις ζωγραφιές και τις λέξεις με τονισμένο το αρχικό γράμμα. Επίσης οι δυο δραστηριότητες μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως αρχικό μέρος της διδασκαλίας πολλών ενοτήτων της «Γλώσσας» που επικεντρώνονται κάθε φορά στην εκμάθηση ενός γράμματος.

16. ΤΟ ΜΠΑΛΑΚΙ ΤΗΣ ΦΩΝΟΥΛΑΣ « ... »

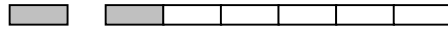
Δεξιότητα	διάκριση του αρχικού φωνήματος της λέξης
Επίπεδο	 νηπιαγωγείο (μη λειτουργικοί αναγνώστες) – αρχές Α΄ τάξης
Διδακτικές συνθήκες	σε ομάδες
Υλικά	πλαστικά μπαλάκια
Διαδικασία	<p>Τα παιδιά κάθονται κυκλικά. Η δασκάλα πετά το μπαλάκι σε κάποιο παιδί λέγοντας: «Σου ρίχνω το μπαλάκι της φωνούλας π.χ. λ...λ...λ, όπως λέμε λάμπα». Το παιδί που θα το πιάσει πρέπει μέσα σε λίγα δευτερόλεπτα να βρει μια λέξη που να ξεκινά από αυτό το φώνημα. Γρήγορα, το πετά σε κάποια συμμαθήτριά του που πρέπει επίσης να βρει μια λέξη που να αρχίζει από το ίδιο φώνημα. Το παιχνίδι συνεχίζεται με το ίδιο φώνημα ώσπου κάποιο παιδί δε βρει να πει καμιά λέξη ή δώσει λανθασμένη απάντηση. Τότε ο μαθητής αυτός αποκτά έναν αρνητικό βαθμό. Κατόπιν επιλέγει ένα διαφορετικό φώνημα και «ρίχνει το μπαλάκι της φωνούλας όπως λέμε ...» και το παιχνίδι συνεχίζεται.</p>

17. ΑΝΑΓΝΩΡΙΖΟΝΤΑΣ ΤΗΝ ΚΡΥΜΜΕΝΗ ΦΩΝΟΥΛΑ

Δεξιότητα

διάκριση μεσαίου φωνήματος

Επίπεδο

νηπιαγωγείο (μη λειτουργικοί αναγνώστες) – Α΄ τάξη

Διδακτικές συνθήκες

σε μικρές ομάδες ή ατομικά

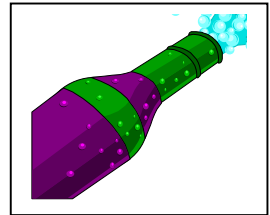
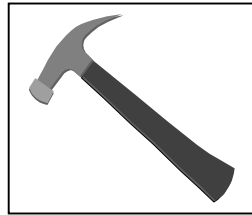
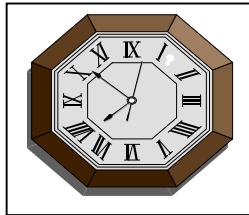
Υλικά

κάρτες που εικονίζουν γνωστά στα παιδιά αντικείμενα, ζώα κ.τ.λ.

Διαδικασία

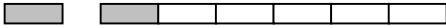
Παρουσιάζουμε, από κάρτες ή προφορικά, 2-3 λέξεις στο παιδί και του ζητούμε να μας πει ποια περιείχε ένα συγκεκριμένο φώνημα. Κλιμακώνουμε τη δυσκολία της άσκησης ανάλογα με τον αριθμό των επιλογών που μπορεί να κάνει το παιδί καθώς και με την ομοιότητα των φωνημάτων. Ένα από τα δυσκολότερα ερωτήματα θα ήταν: *βυθός – φιδές – θέλω. Ποια έχει δ;*

☒ Παράδειγμα:

- *Ρολόι, σφυρί, μπουκάλι. Σε ποια λέξη ακούμε φ..φ..;*
- *Ποια από τις κάρτες που βλέπεις έχει μέσα της τη φωνούλα φ..φ..;*

18. ΟΙ ΦΩΝΟΥΛΕΣ ΤΗΣ ΛΕΞΗΣ

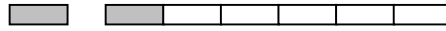
Δεξιότητα	ανάλυση της λέξης σε φωνήματα
Επίπεδο	 νηπιαγωγείο (μη λειτουργικοί αναγνώστες) – Α΄ τάξη
Διδακτικές συνθήκες	σε μικρές ομάδες ή ατομικά
Υλικά	κυβάρια ή χαρτονάκια σε διάφορα χρώματα
Διαδικασία	<p>Παρουσιάζουμε λέξεις τριών φωνημάτων π.χ. φως, όλα, ένα, από... και ζητούμε από το παιδί να εντοπίσει πρώτα την αρχική φωνούλα, μετά την τελευταία και τέλος αυτή που μένει στη μέση. Από την αρχή ενημερώνουμε το παιδί για τον αριθμό των φωνημάτων που ψάχνουμε να βρούμε. Ταυτόχρονα, τοποθετούμε στη σειρά χρωματιστά ξύλινα κυβάρια που αντιπροσωπεύουν τις «φωνούλες».</p>
	☒ Παράδειγμα:
	<p><i>Δασκ.: Η λέξη φως έχει μέσα της τρεις φωνούλες. Να, αν βάλουμε τρεις φωνούλες στη σειρά, όπως αυτά τα κυβάρια (τρία κυβάρια διαφορετικών χρωμάτων) φτιάχνουμε τη λέξη φως. Ας δούμε ποια φωνούλα είναι το πρώτο κυβάκι. Από ποια φωνούλα αρχίζει το φφφφως (επιμηκύνουμε το φώνημα που ψάχνει το παιδί) ;</i></p> <p><i>Μαθ.: Από φ...φ...</i></p> <p><i>Δ: Σε ποια φωνούλα τελειώνει; Άκου ξανά με προσοχή: φωςςςςς</i></p> <p><i>Μ: Σε ς.</i></p> <p><i>Δ: Ποια είναι η φωνούλα που μένει/ακούγεται στη μέση;</i></p> <p><i>Άκουσε προσεχτικά «φ..ω..ω..ς».</i></p> <p><i>Μ: Το ω.</i></p> <p><i>Δ: Τώρα μπορείς να μου πεις μια – μια τις τρεις φωνούλες που ακούγονται στη λέξη φως;</i></p>
Δυνατότητες εμπλουτισμού	<p>Δουλεύουμε όπως στην προηγούμενη δραστηριότητα αλλά δεν παρουσιάζουμε από την αρχή τον αριθμό των φωνημάτων της λέξης. Ακόμη, κλιμακώνουμε το δείκτη δυσκολίας αναλύοντας λέξεις με περισσότερα φωνήματα, τα οποία επαναλαμβάνονται μέσα στη λέξη. Συμβολίζοντας τα χρώματα των κύβων με τα φωνήματα, το παιδί πρέπει να επιλέξει το ίδιο χρώμα κύβου όταν ένα φώνημα ξαναεμφανιστεί (π.χ. ξανά = κόκκινο – άσπρο – πράσινο –άσπρο).</p>

19. ΜΕΤΡΩΝΤΑΣ ΤΙΣ ΦΩΝΕΣ

Δεξιότητα

ανάλυση της λέξης σε φωνήματα

Επίπεδο

νηπιαγωγείο (μη λειτουργικοί αναγνώστες) – Α΄ τάξη

Διδακτικές συνθήκες

σε μικρές ομάδες ή ατομικά

Υλικά

χαρτί και μολύβι, κυβάρια, άδεια σπирτόκουτα, μπίλιες 2 χρωμάτων

Διαδικασία

Παρουσιάζουμε λέξεις τριών φωνημάτων π.χ. φως, όλα, ένα, από... και ζητούμε από τα παιδιά να μετρήσουν τα φωνήματα που προφέρουμε καθώς λέμε τη λέξη, συμβολίζοντάς τα με γραμμούλες, κυβάρια ή μπίλιες σε άδεια σπирτόκουτα. Το φώνημα που τονίζεται αναπαριστάται με μπίλια/κύβο διαφορετικού χρώματος ή με κάποιο διαφορετικό σύμβολο (όπως στη δραστηριότητα «ΔΙΑΙΡΩΝΤΑΣ ΤΙΣ ΛΕΞΕΙΣ»). Ύστερα από το συμβολισμό των φωνημάτων, ρωτάμε τα παιδιά αν θυμούνται ποια φωνούλα «μένει» στο π.χ. 2^ο κουτάκι κ.τ.λ.

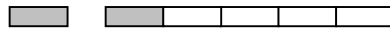
☒ Παράδειγμα:

μο – λό – βι

20. ΜΑΝΤΕΥΟΝΤΑΣ ΤΗ ΛΕΞΗ**Δεξιότητα**

σύνθεση φωνημάτων

Επίπεδο

νηπιαγωγείο (μη λειτουργικοί αναγνώστες) – Α΄ τάξη

Διδακτικές συνθήκες

σε μικρές ομάδες ή ατομικά

Υλικά

χαρτόνια, μαρκαδόρους

Διαδικασία

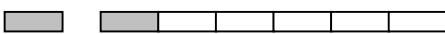
Αρχικά κάθε παιδί ζωγραφίζει σε ένα χαρτόνι δύο πρόσωπα, ένα χαρούμενο και ένα θλιμμένο, ένα σε κάθε όψη του χαρτονιού. Στη συνέχεια, παρουσιάζουμε λέξεις στα παιδιά, προφέροντας κάθε φώνημα ξεχωριστά (περίπου ανά δευτερόλεπτο) και ζητούμε από ένα μαθητή να μαντέψει ποια λέξη είπαμε. Οι υπόλοιποι μαθητές αξιολογούν την απάντηση που δίνεται δείχνοντας το χαρούμενο πρόσωπο αν πιστεύουν ότι ήταν σωστή και το θλιμμένο αν νομίζουν ότι είναι λάθος.

Αν τα παιδιά δυσκολεύονται πολύ στην αρχή της δραστηριότητας, προφέρουμε τα φωνήματα πιο γρήγορα για να σημειώσουν επιτυχία και σταδιακά αυξάνουμε το χρόνο προφοράς τους. Επίσης, επιλέγουμε να χρησιμοποιούμε λέξεις με λίγα φωνήματα και προτιμούμε τη δομή (σύμφωνο –) φωνήεν – σύμφωνο – φωνήεν.

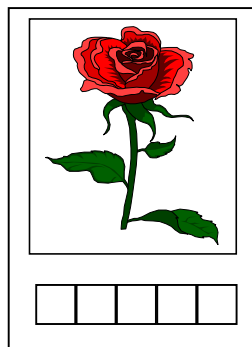
⚠ ΠΡΟΣΟΧΗ

Όταν προφέρουμε τα φωνήματα λέμε ακριβώς τον ήχο που βγάζουν. Για παράδειγμα το λ δεν είναι «λου», ούτε φυσικά λάμδα. Για τα φωνήεντα δεν υπάρχει καμιά δυσκολία στην προφορά τους. Στα σύμφωνα, και ιδιαίτερα στα στιγμιαία (κ, π, τ, γκ, μπ, ντ, τζ, τσ) που παρουσιάζουν τη μεγαλύτερη δυσκολία, επαναλαμβάνουμε πολλές φορές τον ήχο του φωνήματος π.χ. μπ = μπ...μπ...μπ....

21. ΤΟ ΣΠΙΤΑΚΙ ΤΗΣ ΣΥΛΛΑΒΗΣ

Δεξιότητα	αναγνώριση θέσης συλλαβής
Επίπεδο	 νηπιαγωγείο (μη λειτουργικοί αναγνώστες) – Α΄ τάξη
Διδακτικές συνθήκες	σε μικρές ομάδες ή ατομικά
Υλικά	κάρτες που εικονίζουν γνωστά στα παιδιά αντικείμενα, ζώα κ.τ.λ. με άδεια κουτάκια τα οποία αντιστοιχούν στις συλλαβές της εικονιζόμενης λέξης (Κάρτες Elkoniin)
Διαδικασία	Χωρίζουμε τη λέξη σε κομματάκια – χτυπήματα χεριών. Διαπιστώνουμε ότι ο αριθμός των συλλαβών ισούται με τον αριθμό των άδειων τετράγωνων που βρίσκονται στην κάρτα κάτω από την εικόνα και τα οποία είναι τα σπιτάκια των συλλαβών. Ζητούμε από το παιδί να εντοπίσει (το σπιτάκι) τη θέση μιας συγκεκριμένης συλλαβής μέσα στη λέξη.

Παράδειγμα:

(τρι α ντά φυ λλο)

- Σε ποιο σπιτάκι μένει το – ντα ;

Σύνδεση με άλλες δραστηριότητες (δεξιότητα: αναγνώριση θέσης φωνήματος)	Επεκτείνουμε τη δραστηριότητα αναλύοντας σε φωνήματα. Ζητούμε από το παιδί να μας πει ποιες συγκεκριμένες φωνούλες μένουν σε κάποιο σπιτάκι
--	---

Παράδειγμα:

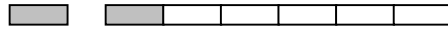
- Ποιες φωνούλες μένουν στο τελευταίο σπιτάκι (από την εικόνα του προηγούμενου παραδείγματος); Στο τελευταίο σπιτάκι μένουν δυο φωνούλες και συγκεκριμένα οι λ..λ..λ και ο.

22. ΤΟ ΣΠΙΤΑΚΙ ΤΗΣ ΦΩΝΟΥΛΑΣ

Δεξιότητα

αναγνώριση θέσης φωνήματος

Επίπεδο

νηπιαγωγείο (μη λειτουργικοί αναγνώστες) – Α΄ τάξη

Διδακτικές συνθήκες

σε μικρές ομάδες ή ατομικά

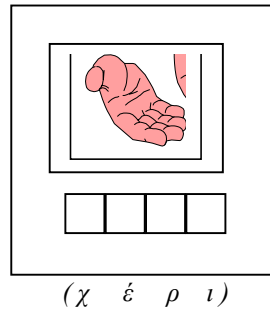
Υλικά

κάρτες που εικονίζουν γνωστά στα παιδιά αντικείμενα, ζώα κ.τ.λ. με άδεια κουτάκια τα οποία αντιστοιχούν στις συλλαβές της εικονιζόμενης λέξης (Κάρτες Elkonin)

Διαδικασία

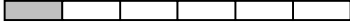
Δουλεύουμε όπως στη δραστηριότητα «Το σπιτάκι της συλλαβής», με τη διαφορά ότι σε αυτή τα κουτάκια – σπιτάκια αντιπροσωπεύουν φωνήματα και όχι συλλαβές. Ζητούμε τον προσδιορισμό της θέσης μιας φωνούλας ή δίνουμε τη θέση της και ψάχνουμε το όνομά της.

☒ Παράδειγμα:

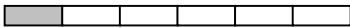

- Ποια φωνούλα μένει στο πρώτο κουτάκι; (χχχχχ)
- Μπορείς να μου δείξεις το σπιτάκι της φωνούλας ρρρ...ρρρ; (το τρίτο κουτάκι)

23. ΚΟΒΟΝΤΑΣ ΤΗΝ ΟΥΡΑ ΤΗΣ ΛΕΞΗΣ

Δεξιότητα	αφαίρεση τελικής συλλαβής
Επίπεδο	 Α' τάξη
Διδακτικές συνθήκες	σε μικρές ομάδες ή ατομικά
Υλικά	κάρτες που εικονίζουν γνωστά στα παιδιά αντικείμενα, ζώα κ.τ.λ.
Διαδικασία	<p>Παρουσιάζουμε προφορικά στο παιδί μια λέξη που αντλούμε από μια ιστορία ή ορισμένη θεματική ενότητα (ή που εικονίζεται σε μια κάρτα), του ζητούμε να εντοπίσει την τελική συλλαβή, να την αφαιρέσει και να πει τη νέα λέξη.</p> <p>Σε αυτή τη δραστηριότητα εκτός από την υποβολή ερωτήσεων μπορούμε να δώσουμε τη μορφή παιχνιδιού – παραμυθιού αν κάποιος παίζει το «γέρο» που ξεχνά τα ονόματα ή άλλες λέξεις και λέει την περίληψη μιας ιστορίας κόβοντας την τελευταία συλλαβή, ή αν εμφανιστεί στο παραμύθι μια μάγισσα που μικραίνει τις λέξεις ή κάνει τους ήρωες να ξεχνούν και μιλούν διαφορετικά κ.τ.λ.</p>
	☒ Παράδειγμα:
	<i>Δ: Θυμάσαι το όνομα από το ποντικάκι της ιστορίας;</i>
	<i>Μ: Ναι. Το έλεγαν Τίκι.</i>
	<i>Δ: Ας χτυπήσουμε τα κομματάκια του σε παλαμάκια να δούμε πόσα είναι.</i>
	<i>Μ: Τί-κι. Είναι δύο.</i>
	<i>Δ: Θυμάσαι ποιο ήταν το τελευταίο κομματάκι;</i>
	<i>Μ: Ναι. Ήταν το -κι.</i>
	<i>Δ: Πώς θα λέμε το ποντικάκι αν βγάλουμε το τελευταίο κομματάκι από το όνομά του;</i>
	<i>Μ: Το όνομά του θα γίνει Τι.</i>
Σύνδεση με άλλες δραστηριότητες (δεξιότητα: αφαίρεση αρχικής συλλαβής)	Δουλεύουμε όπως προηγουμένως αφαιρώντας αυτή τη φορά την αρχική συλλαβή.

24. ΤΑ ΚΟΡΑΚΙΣΤΙΚΑ

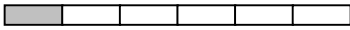
Δεξιότητα	αντιστροφή συλλαβών
Επίπεδο:	
	A' τάξη
Διδακτικές συνθήκες	σε μικρές ομάδες ή ατομικά
Υλικά	κυβάρια ή χαρτονάκια σε διάφορα χρώματα
Διαδικασία	<p>Χωρίζουμε μια λέξη (δυσύλλαβη) σε κομμάτια και χρησιμοποιούμε δύο κυβάρια ή χαρτονάκια διαφορετικού χρώματος για να συμβολίσουμε την καθεμιά. Μετά τα συνθέτουμε με διαφορετική σειρά και προφέρουμε τη νέα λέξη.</p> <p>Μετά από πολλές επιτυχίες των παιδιών στην επεξεργασία δυσύλλαβων λέξεων, μπορούμε να προχωρήσουμε και στο χειρισμό τρισύλλαβων.</p>

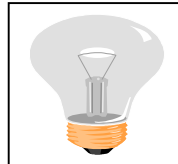
☒ Παράδειγμα:

- Πώς σε λένε;
- Αλίκη.
- Μπορείς να χωρίσεις το όνομά σου σε κομματάκια χτυπώντας παλαμάκια;
- Α - λί - κη .
- Πόσα κομματάκι έχει το όνομά σου;
- Τρία.
- Βάλε για το κάθε κομματάκι και από χρωματιστό χαρτονάκι. (το παιδί βάζει κόκκινο- κίτρινο- μπλε)
Τώρα μπερδέψέ τα. (το παιδί δημιουργεί τη σειρά κίτριν - κόκκινο - μπλε) Τώρα που άλλαξες τη σειρά τους πώς έγινε το όνομά σου;
- Λι - α - κή.

Σύνδεση με άλλες δραστηριότητες (δεξιότητα: αντιστροφή φωνημάτων)	<p>Συμβολίζουμε τα κυβάρια με φωνήματα. Κατόπιν αντιστρέφουμε τα φωνήματα μιας συλλαβής ώστε να προκύψει μια νέα, με ή χωρίς νόημα</p> <p style="text-align: center;">☒ Παράδειγμα:</p> <p style="text-align: center;">Σα → ας, αν → να, εκ → κε κ.τ.λ.</p>
---	---

25. ΒΓΑΛΕ ΕΞΩ ΤΗΝ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΦΩΝΟΥΛΑ

Δεξιότητα	αφαίρεση τελικού φωνήματος
Επίπεδο	 Α' τάξη
Διδακτικές συνθήκες	σε μικρές ομάδες ή ατομικά
Υλικά	κάρτες που εικονίζουν γνωστά στα παιδιά αντικείμενα, ζώα κ.τ.λ.
Διαδικασία	Παρουσιάζουμε στο παιδί μια λέξη (μέσω εικόνας ή και προφορικά), του ζητούμε να εντοπίσει το τελικό φώνημα, να το αφαιρέσει και να πει τη νέα λέξη. Στην περίπτωση που τα υλικά μας είναι περιορισμένα και διαλέξουμε την προφορική παρουσίαση των λέξεων, καλύτερα οι λέξεις να αντλούνται από μια ιστορία ή ορισμένη θεματική ενότητα και να μην είναι τυχαίες. Η δραστηριότητα γίνεται διασκεδαστική αν κάποια παιδιά προσπαθήσουν να διηγηθούν μια ιστορία (ή να πουν μια πρόταση) αφαιρώντας το τελευταίο φώνημα κάθε λέξης

☒ Παράδειγμα:

- Ποια είναι η τελευταία φωνούλα ή από το αντικείμενο της εικόνας που βλέπεις (ή από τη λέξη λάμπα); (α)
Πώς θα γίνει η λέξη αν βγάλουμε αυτή τη φωνούλα έξω; (λαμπ)
- Μπορείς να μας πεις ποιος έφαγε την «Κοκκινোসκουφίτσα»;
(«ο κακο λύκο»)

Σύνδεση με άλλες δραστηριότητες
(δεξιότητα: αφαίρεση αρχικού φωνήματος)

Δουλεύουμε όπως προηγουμένως αφαιρώντας αυτή τη φορά το αρχικό φώνημα. Εκτός από τον τύπο ερωτήσεως του προηγούμενου παραδείγματος όπου ορίζουμε το φώνημα που θα αφαιρεθεί και ζητούμε την παραγωγή μιας νέας λέξης, μπορούμε εναλλακτικά να παρουσιάσουμε στα παιδιά δυο λέξεις που να διαφέρουν σε ένα μόνο φώνημα (το οποίο και αφαιρείται) και να ζητηθεί ο προσδιορισμός αυτού του φωνήματος.

☒ Παράδειγμα:

- *Ποια φωνούλα ακούς στη γγγάτα αλλά όχι στην άτα;
Επανάλαβε τις δύο λέξεις και πες μας ποια φωνούλα λείπει. (γ..γ..)*

**Σύνδεση με άλλες
δραστηριότητες**
(δεξιότητα: αφαίρεση
μεσαίου φωνήματος)

Δουλεύουμε όπως προηγουμένως, αφαιρώντας όμως ένα φώνημα με μεσαία θέση στη λέξη, το οποίο και προσδιορίζουμε στο παιδί.

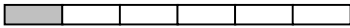
Αρχικά είναι πιο εύκολο να διαλέγουμε λέξεις με δυο συνεχόμενα σύμφωνα και να αφαιρούμε το ένα (Προσοχή: τα μπ, γκ, ντ, τζ, τσ, θεωρούνται ως **ένα** σύμφωνο και δεν μπορούν να χωριστούν).

Ύστερα, μπορούμε να αφαιρούμε το ένα από δυο συνεχόμενα φωνήεντα π.χ. το προί χωρίς το ω γίνεται πρι κ.τ.λ. και αργότερα σε άλλες πιο δύσκολες μετατροπές όπως το θέλω χωρίς το ε ή το λ κ.τ.λ.

☒ Παράδειγμα:

- *Πώς γίνεται το αντί χωρίς το φ ; (ατί)*
- *Πες πέτρα... Τώρα πες πέτα...*
Ποια φωνούλα βγάλαμε; (ρ)

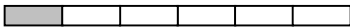
26. ΒΑΛΕ ΜΕΣΑ ΜΙΑ ΦΩΝΟΥΛΑ

Δεξιότητα	πρόσθεση φωνήματος (σε διάφορες θέσεις της λέξης)
Επίπεδο	 Α΄ τάξη
Διδακτικές συνθήκες	σε μικρές ομάδες ή ατομικά
Υλικά	κατάλογος με λέξεις που διαφέρουν κατά ένα φώνημα
Διαδικασία	Παρουσιάζουμε προφορικά δυο λέξεις που διαφέρουν κατά ένα φώνημα (το οποίο υπάρχει στη δεύτερη αλλά όχι στην πρώτη) και ζητούμε να το προσδιορίσει.

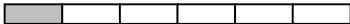
☒ Παράδειγμα:

- *Πες χύμα.... Αν βάλουμε στην αρχή της λέξης τη φωνούλα σσς, ποια νέα λέξη θα γίνει; (σχήμα)*
- *Πες κόμα..... Τώρα πες κρίμα.... Ποια φωνούλα βάλουμε επιπλέον στη δεύτερη λέξη; (ρ)*

27. ΒΓΑΛΕ ΜΙΑ, ΒΑΛΕ ΆΛΛΗ

Δεξιότητα	αντικατάσταση φωνημάτων
Επίπεδο	 Α΄ τάξη
Διδακτικές συνθήκες	σε μικρές ομάδες ή ατομικά
Υλικά	κάρτες που εικονίζουν γνωστά στα παιδιά αντικείμενα, ζώα κ.τ.λ.
Διαδικασία	<p>Δουλεύουμε όπως στη δραστηριότητα «Βγάλε τη φωνούλα» με τη διαφορά ότι την αφαίρεση του φωνήματος ακολουθεί η αντικατάστασή του από κάποιο άλλο. Η νέα λέξη που προκύπτει μπορεί να έχει νόημα ή και όχι. Τα φωνήματα που αντικαθιστούμε πρέπει να βρίσκονται σε όλες τις θέσεις μέσα σε μια λέξη.</p> <p style="text-align: center;">☒ Παράδειγμα:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>Πες χρώμα Αν βγάλουμε από το χρώμα το χ (την πρώτη φωνούλα) και στη θέση αυτή βάλουμε το βββ, πώς θα ακούγεται η νέα λέξη; (βρώμα)</i>
Δυνατότητες εμπλουτισμού	<p>Η παραπάνω δραστηριότητα μπορεί να πραγματοποιηθεί παρουσιάζοντας τις λέξεις προφορικά και όχι από εικόνες. Μάλιστα, συνδυάζεται πολύ εύκολα και με το Αναλυτικό Πρόγραμμα όπου κάθε μέρα η ενότητα εστιάζει στην εκμάθηση ενός γράμματος.</p> <p>Αν το γράμμα της ημέρας είναι π.χ. το «λ» μπορείτε <u>προφορικά</u> να παρουσιάζετε λέξεις στα παιδιά και να αντικαθιστάτε το αρχικό φώνημά τους με τη φωνούλα αυτή. Δεκτές είναι και οι λέξεις δίχως νόημα.</p> <p>Σε μεταγενέστερο στάδιο το φώνημα που θα αντικαθιστάται θα έχει και άλλες θέσεις μέσα στη λέξη εκτός από την αρχική.</p> <p>Τέλος, αφού ολοκληρωθεί <u>προφορικά</u> η δοκιμασία μπορείτε να χρησιμοποιήσετε και <u>γράμματα</u>. Σε μαγνητικό ή σε απλό πίνακα μπορείτε να γράψετε τις λέξεις, να κάνετε τις αντικαταστάσεις και διαβάσετε τις νέες λέξεις που θα προκύψουν.</p> <p style="text-align: center;">☒ Παράδειγμα:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>Αν το γράμμα - φωνούλα της ημέρας είναι το «λ», <i>Ρένα → Λένα, κήπος →λίπος,</i> <i>Νίκος →λόκος, τάξη →λάξη κ.τ.λ.</i></i>

28. ΓΡΑΦΟΝΤΑΣ ΜΕ ΧΡΩΜΑΤΑ

Δεξιότητα	σύνθεση λέξεων με πρόσθεση, αφαίρεση, αντικατάσταση, αντιστροφή και επανάληψη φωνημάτων.
Επίπεδο	
	Α' τάξη
Διδακτικές συνθήκες	σε μικρές ομάδες ή ατομικά
Υλικά	κυβάρια ή χαρτονάκια σε διάφορα χρώματα
Διαδικασία	Χωρίζουμε μια λέξη στα φωνήματα που την αποτελούν (2-3 φωνήματα). Μετά την αναγνώριση των φωνημάτων, τα συμβολίζουμε με κυβάρια ή χαρτονάκια διαφορετικού χρώματος. Στη συνέχεια τα συνθέτουμε με διαφορετική σειρά και διαβάζουμε αυτό που προκύπτει ή ζητούμε από τα παιδιά να μας σχηματίσουν διάφορες λέξεις <u>προσθέτοντας</u> , <u>αφαιρώντας</u> , <u>αντικαθιστώντας</u> , <u>αντιστρέφοντας</u> και <u>επαναλαμβάνοντας</u> φωνήματα.

Παράδειγμα:

Δ: Ποιες είναι οι φωνούλες που ακούμε στη λέξη ΦΩΣ;

Μ: φ...ω...ς

Δ: Αν κόκκινο=φ, άσπρο=ω και μπλε=σ,

- *μπορείς να σχηματίσεις με τα κυβάρια τη λέξη φως;*
- *αν αλλάζουμε τη σειρά τους και βάλουμε μπλε-άσπρο-κόκκινο – άσπρο, τι θα σημαίνει ο νέος σχηματισμός; (σοφό)*
- *με τα ίδια κυβάρια μπορείς να σχηματίσεις το όνομα Φωφώ;*
- *μπορείς να κάνεις ένα σχήμα που να ακούγεται σως, ή όσο, ή σωσώ;*
- *αν όμως τώρα αλλάζαμε τη συμφωνία μας και το άσπρο το φωνάζαμε α αντί για ο, πώς θα ακουγόταν αυτό που έγραψες τελευταία; (σας, άσα, σάσα) κ.τ.λ.*

❖ ΓΕΝΙΚΟΙ ΚΑΝΟΝΕΣ

- ❖ Πάντοτε δίνουμε τόσα **παραδείγματα** ώστε να είμαστε σίγουροι ότι το παιδί κατάλαβε τι ακριβώς του ζητάμε.
- ❖ Όταν σημειώνει περίπου τέσσερις συνεχόμενες αποτυχίες δίνουμε πιο εύκολα ερωτήματα ή και διακόπτουμε την άσκηση επαναλαμβάνοντας την προηγούμενη ή προχωρώντας σε μια άλλη που ζητά διαφορετικά πράγματα. Πάντα πρέπει να εξασφαλίζουμε περισσότερες **επιτυχίες** και όχι λάθη.
- ❖ Όταν το παιδί δίνει λάθος απάντηση ή δεν απαντά, εμείς λέμε τη λύση **παρουσιάζοντας αναλυτικά το συλλογισμό** μας.
- ❖ **Προφέρουμε** τα φωνήματα όπως ακούγονται οι ήχοι τους μέσα στις λέξεις και όχι με τις ονομασίες των γραμμάτων ή προσθέτοντας άλλα φωνήεντα (συνήθως το –ου, ώστε να ακούγεται λου, κου κ.τ.λ.)
- ❖ **Τροποποιούμε** τις ασκήσεις ανάλογα με τις συνθήκες, τη διάθεση και τις δυνατότητες του παιδιού.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

- Ball, E. (1993). Assessing phoneme awareness. *Language, Speech, and Hearing in Schools*, 24, 130-139.
- Blachman, B. (1994). What we have learned from longitudinal studies of phonological awareness and reading, and some unanswered questions: A response to Torgesen, Wagner & Rashotte. *Journal of Learning Disabilities*, 27, 287-291.
- Bradley, L., & Bryant, P.E. (1983). Categorizing sounds and learning to read – A causal connection. *Nature*, 301, 419-421.
- Fayne, H. & Bryant D., (1981). Relative effects of various word synthesis strategies on the phonics achievement of learning disabled youngsters, *Journal of Educational Psychology*, vol. 73, No. 5, 616-623.
- Juel, C., Griffith, P. & Gough, P. (1986). Acquisition of literacy: A longitudinal study of children in first and second grade. *Journal of Educational Psychology*, 80, 437-447.
- Lewkowicz, N. (1980). Phonemic awareness training: what to teach and how to teach it, *Journal of Educational Psychology*, vol.72, No. 5, 686-700.
- Παπούλια – Τζελέπη, Π. (1992). Η ανάπτυξη του γραμματισμού και το Νηπιαγωγείο, *Νέα Παιδεία*, 61, 81 – 93.
- Vellutino, F.R. (1991). Introduction to three studies to reading acquisition: Convergent findings on theoretical foundations of code-oriented versus whole-language approaches to reading instruction. *Journal of Educational Psychology*, 83, 437-443.
- Wagner, R.K., Torgesen, J.K., & Rashotte, C.A. (1994). Development of reading-related phonological processing abilities: New evidence of bidirectional causality from a latent variable longitudinal study. *Developmental Psychology*, 30, 73-87.
- Wagner, R.K. & Torgesen, J.K. (1987). The nature of phonological processing and its causal role in the acquisition of reading skills. *Psychological Bulletin*, 101, 192-212.
- Yopp, H.K. (1988). The validity and reliability of phonemic awareness tests. *Reading Research Quarterly*, 23, 159-177.